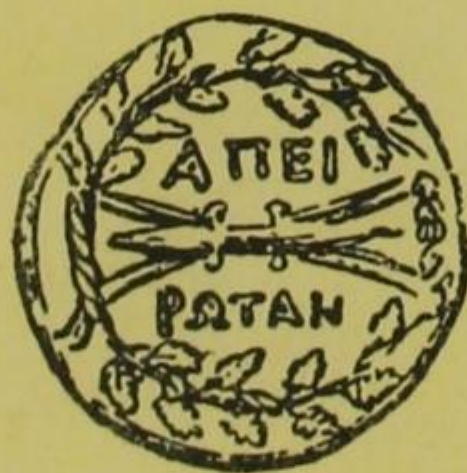

ΙΕΡΕΩΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑ·Ι·ΣΙΟΥ

ΜΙΚΡΑ ΣΥΜΒΟΛΗ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ
ΒΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

1969

ΙΕΡΕΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

ΑΡΙΘ. ΜΗΤΡ. *D. 13719/71*

281.94953 ΠΑΙ | κωδ. εγγ. 1060

ΜΙΚΡΑ ΣΥΜΒΟΛΗ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ
ΒΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

*Τῶς Ἐπιτομῆς Δοξαδοῦ
κ. Ευαγγέλιος Κρούσιος
Τετὴν ἔνευον.*

Δ. Φεγγεροπούλου

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

1969

Ἀφιεροῦται τῇ ἱερᾷ μνήμῃ τοῦ ἀειμνήστου Μητρο-
πολίτου Βελλᾶς καὶ Κονίτισης κυροῦ Ἰωάννου Βα-
σιλικοῦ, τοῦ καὶ ὑστάτου ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ
ταύτῃ Ἐπαρχίᾳ μέχρι τῆς καταργήσεώς της ἀρχιε-
ρατεύσαντος, εὐλαβείας καὶ σεβασμοῦ ἕνεκεν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ
Μητροπολίτης Βελλᾶς και Κονίτσης
1926 — 1936

ΤΟΙΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΙΣ

Ἐπιθυμοῦντες ὅπως διασώσωμεν ἐκ τῆς βεβαίας καὶ ἀνεπανορθώτου καταστροφῆς ὑπὸ τοῦ Πανδαμάτορος χρόνου μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐναπομείναντα ἱερὰ κειμήλια τῶν μακαρία τῇ μνήμῃ Πνευματικῶν ἡμῶν Πατέρων καὶ Προγόνων, καὶ διαβλέποντες ὅτι μὲ τοῦτο προσφέρομεν ποιάν τινα ὠφέλειαν εἰς τὴν καθαρῶς νοουμένην στενὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τοῦ τόπου μας, χαράττομεν τὰς γραμμὰς αὐτὰς καὶ παρουσιάζομεν εἰς τὸ Ἡπειρωτικὸν κοινὸν καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὸ κοινὸν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης τὴν ἐργασίαν μας ταύτην, τὴν ὁποίαν ἐπιτοφορήσαμεν μὲ τὰς λέξεις «Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτσης».

Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, ἡ ἐργασία αὕτη τυγχάνει πενιχρὰ καὶ μηδαμινή. Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν ἱερότητα, τὴν ὁποίαν κέκτηνται τὰ κειμήλια αὐτά, ἡ λοιπὴ ἐργασία στερεῖται τῆς καλαισθησίας ἐκείνης ἢ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποκινήσῃ ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον τῆς καρδίας τοῦ Ἡπειρώτου ὄργανον ἢ ἐλατήριον. Ξηρὰ καὶ ἄχαρις ὡς εἶναι αὕτη, τὴν ἀποστροφὴν μᾶλλον ἐμπνέει τοῖς ἀναγνώσταις, παρὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν.

Ἀλλά ὅσον μηδαμινὴ καὶ ἐὰν εἶναι ἡ ἐργασία αὕτη ἀπὸ λογοτεχνικῆς ἀπόψεως, ὅσον πενιχρὰ καὶ ἐὰν εἶναι ἀπὸ ἀπόψεως ὄγκου, ἐπὶ τοσοῦτον ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητον καθρέπτην τῆς θρησκευτικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς συνδυασμένης πολιτικῆς τοιαύτης τῶν Πνευματικῶν ἡμῶν Πατέρων καὶ Ἀρχηγῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτσης κατὰ τὰ ἔτη τῆς δουλείας, καὶ συμπληροῖ μερικὰ κενὰ ἐκ τῆς Ἱστορίας αὐτῆς καὶ ἰδίως κενὰ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ποιμαγάντων αὐτὴν Ἐπισκόπων. Ἐντεῦθεν ὁ λόγος ὁ ὁποῖος ὤθησεν ἡμᾶς ἵνα προβῶμεν μετὰ θάρρους καὶ τόλμης εἰς τὴν κατάρτισιν τῆς ἐργασίας ταύτης, πεπεισμένοι ὄντες ὅτι ἡ χρησιμότης αὐτῆς τυγχάνει ἀναμφισβήτητος.

Ὁμολογοῦμεν προσέτι, ὅτι ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀπασχόλησις Κληρικοῦ, κάθε ἄλλο παρὰ ὁ προορισμὸς αὐτοῦ εἶναι. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ θεραπεία ἐνὸς κακοῦ δὲν πρέπει οὐδέποτε καὶ κατ' οὐδένα λόγον νὰ παρεμβάληται ὡς πρόσκομμα εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ ἄλλου, καὶ ἐπειδὴ, σὺν τοῖς ἀνωτέρω λόγοις, συντρέχει πρὸς τοῦτο καὶ ὁ τῆς καταργήσεως τοῦ τίτλου «Βελλᾶς», διὰ ταῦτα, λόγῳ καὶ τῆς ἱερότητος τῶν ἐγγράφων καὶ τῆς εἰς ἡμᾶς ἐπιβαλλομένης ἐναντι τῆς ἱστορίας τοῦ τόπου ἱερᾶς ὑποχρεώσεως, ἐκρίναμεν ὠφέλιμον καὶ συγχρόνως ἐπάναγκες, ὅπως ἀσχοληθῶμεν ἐν ὀλίγοις περὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ ἐργασθῶμεν ὅπως παρουσιάσωμεν, ὡς κατωτέρω ἐμφαίνεται, τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουσι τὸν τίτλον τῆς παρούσης, ἵνα ἴδωσι τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, καὶ ἀποτελέσωσιν οὕτω τὴν ἀπαρχὴν μιᾶς τοπικῆς—οὕτως εἰπεῖν—Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Ἡπειρωτικῆς ταύτης Ἐπαρχίας.

Τρεφόμενοι δὲ μὲ τὴν παρήγορον ἐλπίδα, ὅτι πολλὰ τέκνα ἐκ τῆς Ἐπαρχίας θὰ φιλοδοξήσωσι νὰ ἀσχοληθῶσιν ἐπὶ τὸ εἰδικώτερον εἰς τοιαύτας καὶ παρομοίας μελέτας διὰ τὴν ἀνάδειξιν καὶ ἀνύψωσιν τῆς προσφιλοῦς ἡμῶν ἰδιαίτερας πατρίδος, καὶ βασιζόμενοι πρὸς τοῦτο εἰς τὰ διακρίνοντα τὸν Ἡπειρώτην εὐγενῆ καὶ φιλοπάτριδα αἰσθήματα, περαίνομεν τὴν παροῦσαν καὶ παρακαλοῦμεν θερμῶς τοὺς κ. κ. ἀναγνώστας ὅπως κρίνωσιν ἡμᾶς μὲ ἐπιείκειαν διὰ τὰς ἐν τῇ παρούσῃ

παρατηρουμένας ἐλλείψεις καὶ ἀτελείας, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν πρὸς τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ἀσθενὲς τοῦ καλάμου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν κύκλον εἰς τὸν ὁποῖον διαβιοῦμεν καὶ τὰ πενιχρὰ μέσα τὰ ὁποῖα διαθέτομεν.

Ἐν τέλει δέ, ἀφ' οὗ ἀναπέμψωμεν δόξαν καὶ εὐχαριστίαν τῷ Ὑψίστῳ καὶ Παναγᾷ Θεῷ, καὶ προσφέρωμεν σεβασμὸν καὶ υἱικὴν προσκύνησιν τοῖς Πνευματικοῖς ἡμῶν Πατράσι, ὑποσημειούμεθα, δίδοντες ἀσπασμὸν μὲν τοῖς ἐν Χριστῷ ἀγαπητοῖς ἡμῖν ἀδελφοῖς, ἀπείρους δὲ εὐχὰς τοῖς ἐντιμωτάτοις ἀναγνώσταις, καὶ λοιποῖς Πνευματικοῖς ἡμῶν τέκνοις.

Παππᾶ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑ·Ι·ΣΙΟΣ

ΜΙΚΡΑ ΣΥΜΒΟΛΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΒΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Διεπεξερχόμενοι τοὺς Ἐπισκοπικοὺς καταλόγους τῶν ἐν Ἠπειρῷ καὶ Ἀλβανίᾳ Ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ὁποίους ἐδημοσίευσεν κατὰ τὸ ἔτος 1937 ἐν τῷ 12ῳ τόμῳ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις ἐκδιδομένων Ἠπειρωτικῶν Χρονικῶν ὁ ἀείμνηστος σήμερον Μητροπολίτης Σάρδεων Γερμανός, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τηρουμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικῶν Κωδίκων, παρετηρήσαμεν ὅτι καὶ οἱ Κατάλογοι αὐτοὶ παρουσιάζουσι κενὰ διάφορα, ἐν πολλοῖς δὲ σκοτεινὰ καὶ δυσαναπλήρωτα. Κενὰ τὰ ὁποῖα διάφοροι κατὰ καιροὺς δυσμενεῖς διὰ τὴν Ἱστορίαν τοῦ τόπου περιστάσεις ἐδημιούργησαν.

Ἐνεκα λοιπὸν τῶν κενῶν τούτων, προήλθομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ χαράξωμεν τὰς γραμμὰς ταύτας, χωρὶς οὐδόλως καὶ νὰ σκοπῶμεν νὰ ἐξετάσωμεν σήμερον ἐδῶ καὶ τὰ αἷτια τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν τὰ κενὰ αὐτά.

Ἡμᾶς ἐνδιαφέρει μόνον τὸ ζήτημα τῆς συμπληρώσεως κατὰ τὸ δυνατόν τῶν κενῶν τούτων καὶ ἰδίως ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον θὰ δυνηθῶμεν νὰ συμπληρώσωμεν αὐτά. Καὶ διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὅπως δήποτε ὁ σκοπὸς οὗτος, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ προστρέξῃ κανεὶς εἰς τὰς διαφόρους κατὰ καιροὺς ἐπιγραφὰς καὶ ἐνθυμήσεις ἐκ τῶν Ἱερῶν Μονῶν, Ναῶν καὶ βιβλίων τῶν Ἐπαρχιῶν, καθὼς καὶ εἰς ὅ,τι ἄλλο τὸ προσμαρτυροῦν καὶ ἐπιβεβαιοῦν τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν, διότι ἀπ' αὐτὰ καὶ μόνον θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀρυσθῶμεν τὰς σχετικὰς πηγὰς, καὶ νὰ φέρωμεν εἰς φῶς ὅ,τι ἀκόμη ἐξακολουθεῖ νὰ καλύπτῃ τὸ σκότος.

Πέντε τοιαῦτα κενὰ, μεταξὺ τῶν ἄλλων, παρατηροῦνται καὶ εἰς τοὺς Καταλόγους τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτσης, μεταξὺ διαφόρων χρονικῶν διαστημάτων, περὶ ὧν κατωτέρω πραγματευόμεθα.

Πρὶν δὲ προβῶμεν εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ πρὶν ἢ ἀναφέρωμεν τὰς πηγὰς ἐκ τῶν ὁποίων ἠρύσθημεν τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα, ἐκρίναμε καλὸν ν' ἀποσπάσωμεν καὶ νὰ ἀναδημοσιεύσωμεν ἐδῶ ἐκ τοῦ Τόμου αὐτοῦ τῶν Ἠπειρ. Χρονικῶν τοὺς Ἐπισκοπικοὺς Καταλόγους τῆς Ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτσης.

Πράττοντες τοῦτο, φρονοῦμεν ὅτι· πληρέστερον ἐπιτυγχάνομεν τοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον ἐπιδιώκομεν, καὶ ἀπαλλάσσομεν ἐν μέρει τὸν ἀναγνώστην ἀπὸ τοῦ νὰ ἀνατρέχῃ καὶ νὰ ἀναζητῇ ἀλλαχοῦ τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐννοήσῃ πλερέστερον τὰ ἐν τῇ παρούσῃ ἀναφερόμενα. Ὁ Κατάλογος οὗτος, μετὰ τινῶν ἀσημάντων προσθηκῶν, ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Βελλᾶ Κόνιτσα»

Δοσίθεος ἀναφερόμενος τὸ 1546.

Ἀντώνιος κατὰ Ἰανουάριον 1565.

Μανασσῆς τὸ 1604¹.

Ἰωάσαφ τὸ 1610 καὶ 1620².

Σωφρόνιος.

Νεόφυτος τὸ 1626.

Παρθένιος τὸ 1640.

. . . . .

. . . . .

Φιλάρετος τέλη ιζ' ἢ ἀρχὰς ιη' αἰῶνος.

Ἰωαννίκιος ὁ κατόπιν Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης 1722.

. . . . .

Νικόδημος τὸ 1760.

. . . . .

Θεοδόσιος ὁ κατόπιν Λαρίσσης τὸ 1790—1818.

. . . . .

Ἰωσήφ τὸ 1822—1840, ἀπὸ δὲ τοῦ 1834, Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς.

Ἱερόθεος πρῶην Σμύρνης 1840—1842 Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς.

Ἐνωσις τῆς Ἐπαρχίας μετὰ τῆς τῶν Ἰωαννίνων 1842—1863.

Γερμανὸς Τσενίδης 1863—1876.

Βασίλειος Τζανόπουλος (κοινῶς Ἀσβεστᾶς) 1876—1899.

Κωνσταντῖνος Ἀράβογλου 1899—1906, ἀποθανὼν ὡς ἐξόριστος Οἴκουμ.

Πατριάρχης ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1930.

Σπυρίδων Βλάχος 1906—1917, ὁ κατόπιν Ἰωαννίνων, καὶ ἀπὸ τοῦ 1949

Ἀθηνῶν

Πανάρετος Ξανθόπουλος 1922—1926.

Ἰωάννης Βασιλικὸς 1926—1936.

Δυστυχῶς οὗτοι καὶ μόνοι ἀναφέρονται εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς Κώδικας ὡς Ἀρχιερεῖς τῆς Ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτσης, ἂν καὶ αὕτη ἀριθμεῖ βίον 700 ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα.

Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον, Καταλόγους τῶν Ἐπισκόπων Βελλᾶς, ἐξ ὧν ἡμεῖς εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν, ἔγραψαν α') ὁ Ἀραβαντινὸς ἐν τῇ Χρονογραφίᾳ τῆς Ἠπείρου τοῦ 1856 Τόμ. β' σελ. 31, καὶ β') ὁ Νικ. Γ. Μυστακίδης εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 19 φύλλον τῆς ἔφημερίδος «Κόνιτσα» τοῦ 1915. Οἱ Κατάλογοι οὗτοι, ἂν καὶ ἐκ τῶν πολλῶν ἐν αὐτοῖς σφαλμάτων κρίνονται ἀτελέστατοι, ἐν τούτοις, χάριν λεπτομερειῶν τινῶν, καταχωροῦμεν αὐτοὺς ἐν τῷ τέλει τῆς παρούσης, ἵνα οἱ κ. κ. ἀναγνῶσται ἔχωσι καὶ τούτους προχείρους.

Ἐπὶ πλέον δὲ τούτων, κάμνομεν μνεῖαν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ Ἐπαρχία Βελλᾶς καὶ Κονίτσης, κατὰ ὠρισμένα χρονικὰ διαστήματα τῶν τελευταίων αὐ-

1. Ἐπιγραφή ἐπὶ πλακὸς ἐν τῇ Ἱ. Μονῇ Σωσίνου Πογδόριανης, ἀναφέρει τὸν Μαννασῆ τὸ 1598, ἂν μὴ καὶ πρότερον. (Βλέπε Λ. Ἱ. Βρανούση «Ἡ ἐν Ἠπείρῳ Ἱερὰ Μονὴ Σωσίνου», Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Ἐπετηρίδος Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου» 1957.

2. Ἐπιγραφή ἐν τῷ Ναῶ ἀγ. Ἀθανασίου Λιατονιαβίστης τοῦ ἔτους 1616 ἀντὶ Ἰωάσαφ, ἀναφέρει Ἰωσήφ. (Βλέπε Ἠπειρ. Χρονικὰ 1934 τόμος 9ος σελ. 87).

τῆς ἐτῶν, ἐποιμάνθη καὶ διὰ τῆς Τοποτηρητείας τῶν : Νύσσης Παϊσίου καὶ Ἰωαννίνων Σπυρίδωνος³.

Τὰ δὲ ὡς ἄνωθεν ἐν τῷ Καταλόγῳ τούτῳ παρατηρούμενα εἰς πέντε γραμμὰς ἀποσιωπητικά, ἀνήκουσιν εἰς τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκόπων ἐκείνων περὶ τῶν ὁποίων ἡμεῖς παρακατιόντες θὰ ὁμιλήσωμεν.

Ἐπὶ πλεόν δὲ τούτων, συμπεριελήφθησαν τῇ παρούσῃ κεχωρισμένως εἰς Κεφάλαια καὶ διάφορα Ἐκκλησιαστικά Ἐγγραφα, σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν κίνησιν τῆς Ἐπαρχίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1836 ἕως τοῦ 1912, τὰ ὁποῖα καὶ καταχωροῦμεν ἐν τῷ οἰκείῳ αὐτῶν τόπῳ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν καὶ τάξιν.

Καὶ πρὶν ἢ ἀρχίσωμεν τὴν κατάταξιν ἐδῶ τῶν διαφόρων Κεφαλαίων τῆς ἐργασίας ταύτης, κρίνομεν ἀπαραίτητον ὅπως ἀναφέρωμεν συνοπτικῶς καὶ τὰς γνωστὰς ἡμῖν ἐκ διαφόρων πηγῶν μεταβολάς, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ Ἐπισκοπὴ αὕτη, μέχρι τῆς τελείας καταργήσεώς της, ὡς ἐξῆς :

Ἡ Ἐπισκοπὴ Βελλᾶς ἀναφαίνεται εἰς τὸν Ἐκκλησιαστικὸν ὀρίζοντα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1223 ἂν μὴ καὶ πρότερον, μὲ Ἐπίσκοπον ὀνόματι Μανουήλ⁴, ὑποκειμένη τῇ Μητροπόλει Ναυπάκτου⁵. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1285 καὶ ἐφεξῆς, ἡ Ἐπισκοπὴ Βελλᾶς ὑπήχθη μετ' ἄλλων Ἐπισκοπῶν ὀριστικῶς καὶ ἀδιαχωρίστως εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων μέχρι τοῦ ἔτους 1834⁶.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Βελλᾶς ἠνώθη διὰ Πατριαρχικοῦ Τόμου καὶ ἡ Ἐπαρχία Πωγωνιανῆς, καὶ ἀπετελέσθη ἡ Μητρόπολις Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς, καὶ διετέλεσεν ὡς τοιαύτη μέχρι τοῦ 1842⁷. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἡ μὲν Ἐπαρχία Πωγωνιανῆς ἀπετέλεσεν ἰδίαν Μητρόπολιν, ἡ δὲ Ἐπαρχία Βελλᾶς συνηνώθη μετὰ τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, ὑπὸ τὸν τίτλον Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς⁸ καὶ διετέλεσε μέχρι τοῦ 1863, ὅποτε κατὰ Μάϊον τοῦ ἔτους τούτου ἡ Ἐπαρχία Βελλᾶς καὶ Κονίτσης ἀπεσπάσθη τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀνέκαθεν αὐτῆς Ἐπισκοπικὴν τάξιν⁹.

Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1895, ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Ἀνθίμου Ζ' τοῦ Τσάτσου,

3. Σημειωτέον ὧδε ὅτι· μετὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς Ἐπισκοπῆς Βελλᾶς εἰς Μητρόπολιν, καὶ μετὰ τὸ ἔτος 1895 ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ τότε Ἀρχιερέοντος κυροῦ Βασιλείου, προσελήφθη ὡς βοηθὸς Ἐπίσκοπος αὐτοῦ ὁ Νικόδημος, φέρων τὸν τίτλον Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως—ἂν δὲν ἀπατῶμαι—καὶ διετέλεσεν ἐπὶ ἓν ἔτος σχεδόν. Τοῦτο μοὶ ἐδήλωσεν ὁ γηραιὸς ἐφημέριος Τουρνόβου αἰδ. παπᾶ Θεμιστοκλῆς Στεφάνου, ὡς καὶ ὁ ἐν Κονίτση ἐφησυχάζων αἰδ. παπᾶ Θωμᾶς Γκότζος. Ὁ δὲ Ν. Μυστακίδης, τοῦ ὁποίου τὸν κατάλογον βλέπε εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης, σὺν τῷ Νικοδήμῳ, ἀναφέρει καὶ τὸν Βενέδικτον Γεωργιάδην.

4. Τὸ ὄνομα τοῦ Ἐπισκόπου Μανουήλ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὸ ἀναφέρει ὁ Ἀραβαντινὸς ἐν τῇ Χρονογραφίᾳ τῆς Ἠπείρου τόμ. β' σελ. 30 κατὰ τὸ ἔτος 1233, καὶ ὁ Μυστακίδης εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 19 φύλλον τῆς Ἐφημερ. «Κόνιτσα» τοῦ 1915, ἀλλὰ ἀναφέρει τοῦτο καὶ ἕτερα ἐνθύμησις, διατυπωμένη ἔσωθεν ἐπενδύσεως βιβλίου «Βίοι ἁγίων» Τρύφωνος Εὐαγγελίδου κατὰ τὸ ἔτος 1234 ὡς ἐξῆς : «Ὁ Ἐπίσκοπος Βελλᾶς Μανουήλ Δρυϊνουπόλεως Θωμᾶς καὶ Βουθρωτοῦ Δημήτριος, κατὰ τὸ ἔτος 1234 ὑπέκειντο εἰς τὴν Μητρόπολιν Ναυπάκτου».

5. Ἠπειρωτικὰ Χρονικὰ 1937 τ. 12ος σελ. 19.

6. Αὐτόθι σελ. 19,

Λαμπρίδου Ἠπειρωτ. Μελετήματα τευχ. Α' σελ. 58—59, καὶ Ἀραβαντινοῦ Χρονογραφία τόμ. β' σελ. 231, 236, καὶ 237.

α. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἀνήκε εἰς τὸν ἐκ Βησσάνης Χρ. Δάλμαν.

7. Ἠπειρ. Χρονικὰ τόμ. 12ος σελ. 19, 83—84, 86—88.

8. Ἠπειρ. χρονικὰ 1937 σελ. 19, 23—24,

Ἰωάν. Λαμπρίδου Ἠπειρ. Μελετήματα Τευχ. Γ' σελ. 60—61,

Ἀραβαντινοῦ Χρονογραφία Τόμ. Β' σελ. 30 καὶ 237.

9. Ἠπειρ. Χρονικὰ 1937 Τόμ. 12ος σελ. 19, 25—26.

Ἡπειρώτου τὴν καταγωγὴν, προήχθη καὶ αὖθις εἰς Μητρόπολιν καταλαβοῦσα τὴν 78ην θέσιν ἐν τῷ Συνταγματικῷ τῶν Μητροπόλεων¹⁰.

Ἡ Ἐπισκοπὴ Βελλᾶς, κατὰ τὸν Ἰωάννην Λαμπρίδην¹¹, ἡ κατόπιν ἀναδειχθεῖσα εἰς Μητρόπολιν, ἔχουσα πληθυσμὸν κατοίκων χριστιανῶν 39 000, συνέκειτο μέχρι τοῦ ἔτους 1916 ἐκ τεσσάρων κυρίως διαμερισμάτων. α') τῆς Κονίτισης, β') τοῦ Πωγωνίου, γ') τῶν Κουρέντων, καὶ δ') τοῦ Ζαγορίου, μὲ συνολικὸν ἀριθμὸν χωρίων 126¹².

Μὲ τὴν σύστασιν ὅμως τοῦ Ἀλβανικοῦ Κράτους, ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως ταύτης ὠρισμένα χωρία, ἐν οἷς καὶ τὸ Λεσκοβίκιον, καὶ προσηρτήθησαν ὡς ἦτο ἐπόμενον τῇ Ἐπαρχίᾳ Κορυτσᾶς.

Ἀργότερον—δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω τοὺς λόγους—ὁ Ἰωαννίνων Μητροπολίτης Σπυρίδων κατώρθωσε καὶ ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν ἀτυχῆ ταύτην Ἐπαρχίαν, τὴν ὁποίαν προηγουμένως ἐπὶ δεκαετίαν ὀλόκληρον ἐποίμανεν, τὰ τοῦ Ζαγορίου χωρία καὶ σημαντικὸν ἀριθμὸν ἐκ τῶν χωρίων τῶν Κουρέντων, ἐν οἷς καὶ τὴν Ἱερὰν Μονὴν Βελλᾶς.

Μετ' οὐ πολὺ, πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ, δι' ἐθνικοῦς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λόγους ἀναγκασθέντος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐν Ἀργυροκάστρῳ ἔδραν του, Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως κυροῦ Βασιλείου, ἀπεσπάσθησαν ἐκ τῆς πανταχόθεν πολεμουμένης ἀτυχοῦς ταύτης Ἐπαρχίας καὶ τὰ τοῦ Πωγωνίου χωρία, καθὼς καὶ τὰ ἐναπομείναντα ἐκ τοῦ διαμερίσματος Κουρέντων τοιαῦτα, καὶ οὕτω ἡ Ἐπαρχία αὕτη ἐκολοβώθη σημαντικῶς, ἀπομείνασα ἀπὸ τοῦ 1924, μὲ μόνον 45 χωρία. Κατὰ δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος, δύο ἕτερα αὐτῆς χωρία, Σελάτινα (νῦν Χρυσῆ) καὶ Βίσαντσκον (νῦν Πευκόφυτον), ὑπήχθησαν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν Μητρόπολιν Καστορίας.

Καὶ ὡς νὰ μὴν ἔφθανε τέλος πάντων ἡ πανταχόθεν ἀδυσώπητος αὕτη κολόβωσις τῆς πολυπαθεστάτης Ἐπαρχίας ταύτης, ἔρχεται καὶ ἡ Σύνοδος τοῦ 1936 καὶ διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 826/1038 τῆς 10ης Μαρτίου ἀποφάσεώς της, καταργεῖ τελείως καὶ ἀφανίζει τὸν τίτλον τῆς Ἐπαρχίας Βελλᾶς, καὶ καταδικάζει οὕτω ἀνοικτιρμόνως τοὺς κατοίκους τοῦ διαμερίσματος Κονίτισης, καὶ τοὺς ἀναγκάζει ὅπως, δι' οἴαν δήποτε αὐτῶν Ἐκκλησιαστικὴν ὑπόθεσιν νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὸ ἐντελῶς ἀπόκεντρον καὶ ἀπομεμακρυσμένον δι' αὐτοὺς Δελβινάκιον, ὅπου καὶ ἡ ἔδρα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν συνεχωνεύθη, τῇ ἀπαιτήσει τῶν ἰσχυρῶν, καὶ ἡ καταργηθεῖσα Ἐπαρχία τῆς Βελλᾶς.

Αὐταὶ εἶναι αἱ ἐν συντόμῳ ἀναφερόμεναι ἐδῶ μεταβολαί, τὰς ὁποίας ὑπέστη μέχρι σήμερον ἡ ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀρίζοντος ἐκλείψασα ἀτυχῆς αὕτη Ἐπαρχία.

Ὅμως!, ἄς μὴ χάσωμεν τὰς ἐλπίδας μας. Μίαν ἡμέραν, εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος θὰ θελήσῃ νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ ἀδίκημα, τὸ ὁποῖον διέπραξε εἰς βάρος τῆς ἀτυχοῦς ταύτης Ἐπαρχίας, καὶ θὰ ἐπανιδρύσῃ τὴν Ἐπαρχίαν Βελλᾶς καὶ Κονίτισης, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπὸ καρδίας τὸ εὐχόμεθα.

Καὶ αὐτὰ μὲν, ἐν ὀλίγοις, περὶ τῶν διαφόρων κατὰ καιροὺς μεταβολῶν τῆς ἐν λόγῳ Ἐκκλησιαστικῆς ταύτης Ἐπαρχίας.

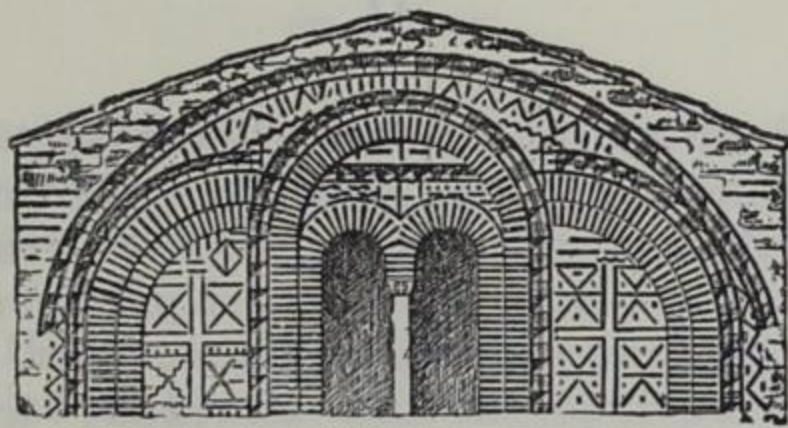
Τώρα δέ, ἐπανερχόμενοι καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ κυρίου θέματος ἡμῶν, ἦτοι περὶ τῶν ἱστορικῶν κενῶν περὶ τῶν ὁποίων πραγματευόμεθα, κατατάσσομεν ὡς κατωτέρω ἐμφαίνεται τὰ διάφορα αὐτὰ Κεφάλαια κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν, τὴν ἀρχὴν ποιούμενοι ἀπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Βελλᾶς Παχωμίου.

10. Αὐτόθι σελ. 19, 27—28.

11. Ἱ. Λαμπρίδου «Περὶ τῶν ἐν Ἡπείρῳ Ἀγαθοεργημάτων» 1880 Μέρος Β' Κεφάλ. πέμπτον σελ. 183.

12. Βλέπε Κατάλογον τούτων, εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης.

Α'

Παχώμιος

Ἐπίσκοπος Βελλᾶς

1656

Συντάσσοντες σήμεραν τὴν παροῦσαν περὶ τοῦ Ἐπισκόπου Βελλᾶς Παχωμίου πραγματείαν, εἴμεθα πρωτίστως ὑποχρεωμένοι νὰ συμπεριλάβωμεν ἐν αὐτῇ καὶ τὴν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Ζέρμας κτιτορικὴν ἐπιγραφὴν, τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν ἐπὶ τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ κυρίως Ναοῦ, ἂν καὶ αὕτη ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς Ἑπειρωτικοῖς Χρονικοῖς τοῦ 1930.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀναφέρει ὡς ἀρχιερατεύοντα, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἱστορήσεως τῆς Μονῆς, ἥτοι κατὰ τὸ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἔτος ςρξδ=1656¹, τὸν θεοφιλέστατον Παχώμιον, χωρὶς δυστυχῶς ν' ἀναφέρῃ καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ἐπισκοπῆς αὐτοῦ.

Ἄλλη πάλιν ἐπιγραφὴ εἰς τὰ ἐκ σανίδος Δίπτυχα τῆς Μονῆς, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο φύλλα ἐλλείπουσι, ἡμικατεστραμμένη ὁμῶς καὶ εἰς σημεῖα τινὰ δυσανάγνωστος, ἀναφέρει μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ἐπισκοπῆς Βελλᾶς διὰ Κεφαλαίων Βυζαντινῶν Γραμμάτων ὡς ἑξῆς:

«...Τ(ῆς) ΑΓΙΟΤΑΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΙΣ ΒΕΛΛΑ...κ.τ.λ.».

Ἐκ τῶν δύο τούτων ἐπιγραφῶν, τὰς ὁποίας κατωτέρω παραθέτομεν, ἡ μὲν πρώτη ἐν τῷ Ναῷ μᾶς φέρει εἰς δύσκολον θέσιν νὰ ὑποστηρίξωμεν τὴν γνώμην ὅτι ἡ Ζέρμα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπήγετο εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐπαρχίαν Βελλᾶς, ἡ δὲ ἐν τοῖς Διπτύχοις τοιαύτη μᾶς λύει κάθε ἀπορίαν σχετιζομένην μὲ τινὰς παραδόσεις περὶ τοῦ ἐναντίου².

Διὰ τὸν λόγον λοιπὸν τούτον, κρίνομεν ἐπάναγκες ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμον διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου, ὅπως τὰ ἐν λόγῳ Δίπτυχα αὐτὰ μερίμνη τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ πονούντων διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς, φωτογραφηθῶσιν ἐγκαίρως καὶ μελετηθῶσι παρ' εἰδικῶν πρὶν ἢ ὁ χρόνος προφθάσῃ καὶ ἐξαλείψῃ ἀπ' αὐτῶν πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ φέρῃ εἰς φῶς ἔστω καὶ μίαν ἀπὸ τὰς διαφόρους πτυχὰς τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ταύτης Ἐπαρχίας.

Τὰ Δίπτυχα ταῦτα τὰ ὁποῖα διέφυγον τὴν προσοχὴν τοῦ ἀειμνήστου σήμεραν Χαραλάμπους Ρεμπέλη κατὰ τὴν ὄλην τῆς Μονῆς μελέτην, ἡ ὁποία καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς Ἑπειρωτικοῖς Χρονικοῖς τοῦ 1930, τὰ Δίπτυχα λέγω αὐτά, ὡς ἐκ τῆς ξυλογλύπτου κορωνίδος αὐτῶν ἐν ἡ εὔρηται καὶ ἡ ἐπιγραφὴ, καὶ γενικῶς ἐκ τοῦ ὅλου τύπου αὐτῶν, δύνανται νὰ κριθῶσιν ὡς σύγχρονα τῆς ἔσωθεν τοῦ Ναοῦ τῆς Μονῆς ταύτης κτιτορικῆς ἐπιγραφῆς.

Ὡς ἐκ τούτων ὄλων ἡμεῖς ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ ἐν λόγῳ

1. Οὐχὶ ςρξδ'=1164 ὡς διευπλώθη ἐν τοῖς Ἑπειρ. Χρονικοῖς.

2. Ὅτι δῆθεν ὑπήγετο εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Λινοτοπίου.

Δίπτυχα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ φυσικὰ ὄρια τῆς Ἐπαρχίας, ὡς καὶ ὠρισμένας ἄλλας ἀναμφισβητήτους ἀποδείξεις ὅτι ἀνέκαθεν ἡ Ἐπισκοπὴ Βελλᾶς ἐπεξετείνετο καὶ πέραν τῆς Ζέρμας καὶ ἔφθανεν, ὡς εἶναι γνωστὸν τοῖς πᾶσι, μέχρι τῶν χωρίων τῆς Μακεδονίας Σελάτινα (νῦν Χρυσῆ) καὶ Βίσαντσκον (νῦν Πευκόφυτον)³, δεῖγμα δὲ πρὸς τοῦτο φέρομεν καὶ ὅτι τὰ Μακεδονικὰ αὐτὰ χωρία μόλις κατὰ τὸ ἔτος 1924—ἂν δὲν ἀπατῶμαι—ἀπεσπάσθησαν ἐκ τῆς Ἐπαρχίας ταύτης καὶ ὑπήχθησαν τῇ Ἐπαρχίᾳ Καστορίας, δυνάμεθα ὀριστικῶς καὶ ἀνεπιφυλάκτως νὰ παραδεχθῶμεν καὶ νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἡ Ζέρμα ἀνέκαθεν ὑπήγετο ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Βελλᾶς.

Κατὰ συνέπειαν, ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς ἱστορήσεως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ζέρμας ἀναφερόμενος Παχώμιος ἀνήκεν εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν ταύτην, καὶ δέον ὅπως συγκαταλεχθῆ καὶ οὕτως μεταξὺ τοῦ Καταλόγου τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐπαρχίας Βελλᾶς κατὰ τὸ ἔτος 1656, ὡς διαδεχθεῖς τὸν τοῦ 1640 Παρθένιον.

Τὸν Παχώμιον τοῦτον ἀναφέρει ὡς Ἐπίσκοπον Βελλᾶς καὶ ὁ Ν. Μυστακίδης εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 19 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος «Κόνιτσα» τοῦ ἔτους 1915, κατὰ τὸ ἔτος 1164. Οὗτος, ἡ ἐξ ἐσφαλμένων πληροφοριῶν ἔγραψε τὴν χρονολογίαν αὐτήν, ἡ ἂν μετέβη ἐπιτοπίως, ἐπλανήθη ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς ἱπερθύρου ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἐπιγραφῆς, ἐκλαβὼν τὸ ἀρχικὸν ψηφίον τῆς ἀπὸ κτίσεως κόσμου χρονολογίας ὡς 1=1164, ἀντὶ τοῦ πραγματικοῦ 7164, ὅπως συνέβη καὶ μὲ τὸν ἀείμνηστον Χαράλαμπον Ρεμπέλην⁴. Ὡς ἐξῆς δὲ ἀναφέρει ὁ Μυστακίδης εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐφημερίδα περὶ τοῦ Παχωμίου καὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ζέρμας.

«1164—1170 Παχώμιος Βελλᾶς, ἀνὴρ φιλότιμος καὶ φιλόκοσμος, ἐφ' οὗ τὰς ἡμέρας ἰδρῦθησαν Μοναὶ τινες ὡς καὶ ἡ τῆς Ζέρμας»⁵.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἡμεῖς οὐδεμίαν εἰδικότητα ἔχομεν νὰ κρίνωμεν διὰ τὰ περαιτέρω. Ἐγράψαμε καὶ γράφομεν ἐδῶ ὠθούμενοι ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι, οὕτω πράττοντες, παρέχομεν μικρὰν τινα ὠφέλειαν εἰς τὴν καθόλου ἱστορίαν τοῦ τόπου μας, καὶ οὐδὲν πλέον.

Παραθέτοντες δὲ κατωτέρω τὰς ἐν τῷ Ναῷ καὶ ἐν τοῖς Διπτύχοις ἐπιγραφάς, παραθέτομεν καὶ τὴν ἐν τῇ Λειψανοθήκῃ, καθὼς καὶ τὴν ὑπέρθυρον λελαξευμένην ἐπὶ πέτρας ἐξωτερικὴν τῆς Μονῆς ἐπιγραφὴν, διότι καὶ αὗται ἐσφαλμένως διευτυπώθησαν ἐν τοῖς Ἡπειρ. Χρονικοῖς τοῦ 1930 σελ. 24, 26, 28 καὶ 29, ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Χαρ. Ρεμπέλη⁶. Ὁ ἐκ Πυρσόγιαννης Ἱερομόναχος Παρθένιος, ὡς καὶ ἐξ ἄλλης ἐν Τριωδίῳ τοῦ 1770 ἐνθυμήσεως ἀποδεικνύεται, ἐχρημάτισε Ἠγούμενος κατὰ τὸ ἔτος 1800, ὅτε ἐλαξεύθη ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιγραφὴ τῆς Μονῆς, ἴσως καὶ ὀλίγον ἐνωρίτερον, οὐχὶ δὲ τὸ 1310.

Καὶ ἡ μὲν ἐπιγραφὴ, ἡ σχετιζομένη μὲ τὸν Ἐπίσκοπον Παχώμιον ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ, ἔχει ὡς ἐξῆς:

«† Ἀνηγέρθη κ(αὶ) ἐθεμελυόθη ἐκ βάθρου κ(αὶ) ἀνεστωρίθη οὗτος ὁ

3. Τὰ χωρία ταῦτα ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀραβαντινὸς ἐν τῇ Χρονογραφίᾳ τῆς Ἡπείρου τόμ. Β' σελ. 339—340, ὡς ὑπαγόμενα εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Βελλᾶς.

4. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο ἀρχικῶν ψηφίων τῆς Ἐπιγραφῆς εἶναι ὅτι τὸ πρῶτον φέρει ἐν τῷ μέσῳ μικρὰν ὀριζόντιον γραμμὴν. Ἐπομένως, εἶναι 7 καὶ οὐχὶ 1. Ἡ δὲ χρονολογία ἀντὶ 1164, ν' ἀναγνωσθῆ 7164.

5. Βλέπε καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης τὸν Κατάλογον τοῦτον.

6. Μετὰ τὴν ἀντιγραφὴν ὑφ' ἡμῶν τῆς ἐν λόγῳ ἐπιγραφῆς αὐτῆς, ἐγένετο σχετικὴ συζήτησις μετὰ τοῦ ἀειμν. Ρεμπέλη, καὶ εἶπεν ὅτι διὰ τὸ ὀλιγόωρον τῆς παραμονῆς αὐτοῦ ἐν τῇ Μονῇ, βεβιασμένως πῶς ἐπῆρε τὰ στοιχεῖα αὐτὰ καὶ μάλιστα τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας. Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἀνεχώρησε, διότι ὁ ἀγωγιότης μεθ' οὗ εἶχε μεταβῆ ἐκεῖ, ἐβιάζετο νὰ ἐπιστρέψῃ.

θδος κ(αι) πάνσεπτ(ος) Ναός τῆς παν. υπευρευλογημέν(ης) ἐνδόξου Δεσπίνης ἡμ(ῶν) Θεοτόκου κ(αι) ἀηπαρθένου Μαρί(ας) διὰ σινδρωμῆς κόπου κ(αι) ἐξόδου δαπάνης τοῦ τιμηοτάτου κ(αι) εὐγενεστάτου ἀρχώντου κτητίτορος κύρ Ἰω(άννου) Νικολάου ἐκ κόμης Λινοτόπη ἡγουμενεύωντος τοῦ Πανοσιοτάτου κύρ Μανασί Ἀρχιερατεύωντος τοῦ Θεοφιλεστάτου Κυρίου Κυρίου Παχωμίου ἐν ἔτει ζρξδ' Ἰνδικτιῶν Θ'.

Ἱστορίθου διὰ χειρὸς τοῦ ταπινοῦ ἱστοριογράφου Νικολάου κ(αι) Γεωργίου ἀδελφῶν τοῦ κτίτορος κ(αι) ἐτελιόθη ἐν μην(ι) Σε(π)τεμβρίου ε'».

Ἡ δὲ ἐν τοῖς Διπτύχοις ἔχει ὡς ἐξῆς :

«ΜΑ.....ΖΕΡΜΑ.....ΡΧΑΑ Τ(ΗΣ) ΑΓΙΟΤΑΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΙΣ ΒΕΛΑ.....
ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΟΤΑΤΟΥ ΚΕ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ.....».

Ὁμοίως ἡ ὑπέρθυρος ἐν πέτρα λελαξευμένη ὡς ἐξῆς :

«† Ἀνακενήσθι οὗτος ὁ θῖος καὶ πάνσεπτος Ναός τῆς ὑπεραγίας τοῦ Θε(ε)οῦ ἐν ἔτι 7164 καὶ ἀνακενίστι ἐκ δευτέρου ἐν ἔτι 7310 καὶ ἰγουμενεύωντος τοῦ Πανοσιοτάτου ἐν Ἱερομονάχοις κυρίου Παρθενίου ἐ(κ) κόμης Πρισόγ(ι)ανις κέ ἴνε ἰ κτίτορες ἐκ κόμης Βούρμπιανις κέ Πρισόγ(ι)ανις ρίζο ἱερέος Γεωργίου Πα(πα)ιοάνου κέ Κώστα Σούρλα κέ ἰ προτομαστό(ροι) ἐκ Κόμης Βούρμπιανις Κόστα δῖμο κέ σῖμο Κοτοῦλι Πο.....ἐν ἔτη 18007».

Ὁμοίως καὶ ἡ ἐν τῇ Λειψανοθήκῃ ἔχει ὡς ἐξῆς :

«Ἀνικενήστη τὸ ἡερόν κέ σεβάσμιον κουτῆ τῆς ὄνπεραγίας ος ου⁸ ἐκόμ(ης) Ζέρμας ἡπὸ πατρὸς Παρθενίου Ἱερομονάχου ἡ κόμης Πηρσόγηανη.

Μη(νός) Ἀπρηλήου 10 ἔτος 180».

Λόγου δὲ γενομένου ἀνωτέτω περὶ μιᾶς ἐνθυμήσεως ἐν τῷ τέλει τοῦ Τριωδίου τοῦ 1770, γραφείσης κατὰ τὸ ἔτος 1778 ὑπὸ τοῦ ἐκ Πυρσογιάννης Ἱερομονάχου Παρθενίου, κρίνομεν καλὸν ὅπως καὶ ταύτην διατυπώσωμεν ἐδῶ, ὡς ἀνταποκρινομένην πλήρως πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς παρούσης, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀναγνώστας διευκολύνουσα αὕτη, εἰς τὸ ὄλον ἐκ τῆς μελέτης συμπέρασμα. Ἡ ἐνθύμησις αὕτη ἔχει ὡς ἐξῆς :

«ἐτοῦτο τὸ παρὸν Τρηόδηον τὸ ἀφῆεροσεν ὁ Παρθένιος ἡς τὴν ἡπεραγίαν θεοτόκον.....τολμήση κέ τὸ πάρη νὰ ἔχη τὰς ἀράς τὸν ἀγῆων..... καὶ νὰ τοῦ κόψη ἡ Παναγία τὴν ζωὴν κέ κακὸν κέ ἄγουρον θάνατον κέ προκοπή..... ἐπὶ ἔτους 1778.

Παρθένιος ἡερομόναχος ἐκ κόμης Πηρσόγιαννης».

Σ η μ ε ί ω σ ι ς

Μὲ βαρεῖαν τὴν θλιψιν χαράσσομεν σήμερον τὰς κατωτέρω γραμμάς ταύτας, ἐκ μόνης τῆς αἰτίας ὅτι παμφάγος πυρκαϊὰ τὴν νύκτα τῆς Παρασκευῆς πρὸς τὸ Σάββατον τῆς 1ης Μαρτίου τοῦ 1947, ἀπετέφρωσε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Μονῆς ταύτης. Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο κειμήλιον τῆς Ἐπαρχίας μας κατέστη (κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος) παρανάλωμα τοῦ πυρός. Τέμπλος, εἰκόνες, τοιχογραφίαι, βιβλία κ.λ.π. ἠφανίσθησαν διὰ παντός.

7. Εἰς τὸ Σωτήριον ἔτος 1800 ἀντιστοιχεῖ τὸ ἀπὸ κτίσεως κόσμου 7308, καὶ οὐχὶ τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ 7310.

8. Νὰ ἀναγνωσθῇ Θεοτόκου.

Τὰ Δίπτυχα περί τῶν ὁποίων ἐν τῇ παρούσῃ ὡς ἀνωτέρω πραγματεία ἀναφέρομεν, κατέστησαν καὶ αὐτὰ τέφρα ἐπὶ τέφρας. Ὁ φόβος ἡμῶν μήπως ὁ χρόνος καὶ αἱ ἄλλαι περιπτώσεις ἀφανίσωσιν ἐξ αὐτῶν πᾶν ἶχνος σχετιζόμενον μὲ τὴν Ἱστορίαν τῆς Μονῆς, μὲ ἠνάγκασαν κατὰ τὴν ἐκεῖ διὰ δευτέραν φοράν μετάβασίν μου κατὰ Μάρτιον τοῦ 1946, νὰ μεριμνήσω ὅπως τοποθετήσω ταῦτα εἰς μέρος ἀσφαλέστερον.

Δυστυχῶς, ὁ φόβος οὗτος ἐπαλήθευσεν. Τὰ Δίπτυχα ἐκάησαν, καὶ δὲν ὑπάρχουν πλέον.

Αἱ βιοτικαὶ ἡμῶν συνθήκαι, αἱ τότε ἐσωτερικαὶ τοῦ Ἔθνους ἡμῶν διαταραχαί, ἀλλὰ καὶ ἐν γένει τὸ ἀνώμαλον τῶν περιστάσεων, δὲν ἐπέτρεψαν εἰς ἡμᾶς νὰ φροντίσωμεν ὅπως φωτογραφηθῶσι ταῦτα εἰδικῶς. Ἐχάθη διὰ παντὸς μία τοιαύτη εὐκαιρία, ἡ ὁποία θὰ διηλώνιζε τὰ Δίπτυχα αὐτά, καὶ πολὺ περισσότερον τὴν πολύτιμον ἐν αὐτοῖς ἐπιγραφὴν.

Καὶ τώρα; τώρα, μαζὺ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἀπωλεσθέντα ἱστορικὰ καὶ ἀγιογραφικὰ βυζαντινὰ κειμήλια τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ταύτης, ἅς θρηνήσωμεν καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν Διπτύχων, καὶ ἅς κλίνωμεν εὐλαβῶς τὸ γόνυ ἐμπρὸς εἰς τὸν Ἱερὸν χῶρον τῆς Μονῆς καὶ τὴν ἐναπομείνασαν τέφραν τῶν Ἱστορικῶν αὐτῆς κειμηλίων, ὡς τελευταῖον αὐτῶν προσκύνημα!

Ἄς παραδειγματισθῶμεν δὲ ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου, καὶ ἅς φροντίσωμεν νὰ περισώσωμεν καὶ ἀπὸ τὰς διαφόρους ἄλλας αἰτίας, πάντα ἐκεῖνα τῆς Ἐπαρχίας τὰ κειμήλια τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ περισωθοῦν ἐφ' ὅσον τὸν καιρὸν ἔχομεν, ἐὰν θέλωμεν νὰ μὴ θρηνήσωμεν καὶ ἄλλα παρόμοια.

Β'

Ἰωαννίκιος

Ἐπίσκοπος Βελλᾶς

1673—1688¹

Περὶ συλλέξαντες ἐκ τῶν διαφόρων τόμων τῶν Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν τὰ σποράδην περὶ τοῦ Ἐπισκόπου Βελλᾶς Ἰωαννικίου ἀναφερόμενα ἀποδεικτικά, ἀναμφισβήτητα καὶ μὴ, ἐκρίναμεν ἀπαραίτητον ὅπως καταχωρίσωμεν ταῦτα τῇ παρούσῃ χωρὶς ποτὲ καὶ κατ' οὐδένα λόγον νὰ ἔχωμε καὶ τὴν ἀξίωσιν, ὅτι πάντα ταῦτα εἶναι ἀτομικά μας κατορθώματα, καὶ ν' ἀπαιτήσωμεν αὔριον διαφόρους τίτλους καὶ τιμὰς.

Πράττομεν τοῦτο, κινούμενοι ἀφ' ἐνός μὲν ἐκ τῆς γνώμης τὴν ὁποίαν ἐσχηματίσαμεν ὅτι πρόκειται περὶ δύο Ἐπισκόπων φερόντων τὸ ἴδιον ὄνομα, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅπως παρουσιάσωμεν τὴν ἐργασίαν ταύτην ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς στενῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτισης πληρεστέραν, συγκεντροῦντες ἐδῶ—ὅσον τὸ δυνατόν—κάθε λεπτομέρειαν ἀφορῶσαν τὸν Ἐπίσκοπον τοῦτον, καὶ δυναμένην νὰ συντείνῃ ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον εἰς τὸν ἐν γένει σκοπὸν τῆς παρούσης.

Διὰ τοῦτο, εἰς τοὺς ὡς εἴρηται Ἐπισκοπικοὺς Καταλόγους τῆς Ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτισης μετὰ τὸν Παρθένιον, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται κατὸ τὸ ἔτος 1640, ἢ μᾶλλον μετὰ τὸν Παχώμιον ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται ἐν τῇ Ἰ. Μονῇ Ζέρμας κατὰ τὸ ἔτος 1656, ἄς προστεθῇ ὡς Ἐπίσκοπος Βελλᾶς κατὰ 1673—1688 καὶ ὁ Ἰωαννίκιος.

Τὸ ὅτι ἀναμφισβητήτως ὑπῆρξεν Ἐπίσκοπος Βελλᾶς ὁ Ἰωαννίκιος κατὰ τὸ ἔτος 1673—1688, τοῦτο μαρτυρεῖ ἀφ' ἐνός μὲν ἀδιάψευστος ἐπιγραφή ἐν τῇ Ἰ. Μονῇ Ἀρτισίστης Ζαγορίου, δημοσιευθεῖσα ὑπ' ἀρ. 32 ἐν τοῖς Ἡπειρ. Χρονικοῖς τοῦ 1934 σελ. 92 τὴν ὁποίαν καὶ κατωτέρω παραθέτομεν, ἀφ' ἑτέρου δέ ἔγγραφον κατεστρωμένον ἐν τῷ Κώδικι τῆς Ἰ. Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως δημοσιευθὲν εἰς τὸ διπλοῦν τεῦχος τῶν Ἡπειρ. Χρονικῶν τοῦ ἔτους 1930 σελ. 93—94.

1. Ἐπίσκοπος Βελλᾶς ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα Ἰωαννίκιος, ἀναφέρεται εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς Κώδικας καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1722, ὡς προαχθεὶς εἰς Μητροπολίτην Ναυπάκτου. Προσεκτέον ὁμως καὶ τὰ ἐξῆς ἐν παρενθέσει ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Εὐλογίου Κουρίλα ἀναφερόμενα ἐν τοῖς Ἡπειρ. Χρονικοῖς τοῦ 1930 σελ. 138. (ἐνταῦθα δημοσιεύεται καὶ ἐπιστολὴ ἑτέρα ἀπὸ Δεκεμ. 1723 ὑπογεγραμμένη ὑπὸ δύο Ἰωαννικίων, τοῦ Βελλᾶς, καὶ Νυαπάκτου καὶ Ἄρτης).